

Gönderim Tarihi: 11.10.2016 Kabul Tarihi: 12.12.2016

TÜRKİYE’DE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI KORUMASI EKONOMİK BÜYÜME VE TEKNOLOJİ İHRACATI İLİŞKİSİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Ahmet Emre BİBER*

COMPARATIVE ANALYSIS OF RELATIONSHIP BETWEEN INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS PROTECTION, ECONOMIC GROWTH AND TECHNOLOGY EXPORT IN TURKEY

Öz

Bireylerin akılları ile yarattıkları her hangi bir ekonomik mal üzerine verilen tüm haklar olarak tanımlayabileceğimiz Fikri Mülkiyet Hakları (FHM), teknolojik yeniliği teşvik vasıtasıyla, ekonomik büyümeyi etkileyebilmektedir. Çünkü FMH rejimi; sanayinin yeni iş geliştirme kapasitesinde, rasyonalizasyonunda, teknoloji ediniminde, oluşturulmasında ve ihracatında teşvik edici bir rol oynayarak ülkelerin ekonomik performansı üzerinde pozitif bir etki yaratmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Türkiye’de fikri mülkiyet hakları korumasının, teknoloji edinimi, yüksek teknoloji ürünleri ihracatı ve ekonomik büyüme arasında nasıl bir ilişki olduğunu temel ekonomik göstergeler üzerinden ele alıp, rakip olduğu ülkelerle karşılaştırılarak farklı bir bakış açısı ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Fikri Mülkiyet Hakları, Ekonomik Büyüme, İnovasyon, Teknoloji İhracatı, Ar-Ge.

Abstract

Intellectual property rights (IPR) are the rights granted on any economic goods, given to persons over the creations of their minds. It can affect economic growth by encouraging technological innovation. Because IPR regime, create a positive impact on the economic performance of the country by play an incentive role in encouraging new business development, rationalization of industry, and inducing technology acquisition, creation and exports. The main purpose of study in this context is to examine how the protection of intellectual property rights in Turkey is related to technology acquisitions, high tech exports and economic growth through basic economic indicators and compare them to the countries where they are competitors.

Keywords: Intellectual Property Rights, Economic Growth, Innovation, Technology Exports, R&D.

*Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Gerede Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu /Bankacılık ve Finans Bölümü, e-posta: biber_a@ibu.edu.tr.

1. Giriş

Geçtiğimiz yüzyıldaki gelişmelere bakıldığından yakın gelecekte fikri mülkiyet hakları açısından önemli değişimlerin ortaya çıkacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim yakın dönemde G.Kore, Çin, Tayvan, Arjantin ve Meksika gibi farklı ekonomik performansla sahip ülkelerin kendi FMH rejimlerini güçlendirdikleri görülmektedir. Ayrıca Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), Avrupa Birliği ile bazı Doğu Avrupa ülkeleri ve Ortadoğu Ülkeleri arasında yapılan ortaklık anlaşmalarında da FMH konusuna önemle vurgu yapılmaktadır. Ancak bu anlaşmalardan belki de en önemlisi Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması'dır (TRIPS). TRIPS şartları uyarınca, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün mevcut ve gelecekteki üyeleri, ayırım gözetmeksizin FMH'nın minimum şartlarını benimsemek ve uygulamak zorunda olduğu belirtilmiştir (Maskus 1998a: 109-162).

Küresel boyutta bir düzenleme olan DTÖ'nün kuruluş anlaşması ve eki TRIPS, kapsamı itibarıyla fikri mülkiyet konusunda yapılmış en geniş anlaşmalardır. TRIPS telif hakkı ve ilgili diğer haklar, ticari marka, endüstriyel dizayn, patent, ticari sır (undisclosed information) gibi temel konularda uygulanması zorunlu minimum standartlar kurmuştur (Correa 2000: 19). Genel hatlarıyla ifade etmek gerekirse anlaşma iki temel amacı yansıtmaktadır. Bunlardan ilki, uluslararası ticaretteki yapısal bozulmaları ve engelleri azaltmayı amaçlayan FMH korumasında yeni ve gelişmiş kurallar getirmek. İkincisi ise, anlaşmanın özel haklar olarak kabul ettiği, FMH haklarının, hükümetlerce müsadere edilmesine veya eksiltilmesine karşı fikri mülkiyet sahiplerine koruma tanımaktır (Carvalho 2010). Fikri mülkiyet haklarının korunmasında bu anlamda beklenen ise dünya serbest ticaret ve küresel ekonomik büyüme trendinin sürekliliğinin sağlanması, garanti altına alınmasıdır. FMH, her zaman uluslararası politikanın konusu olmuştur ve her politik ve ekonomik araçta olduğu gibi FMH'nın etkilerine ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Bu görüşler genellikle FMH'nın etkilerinin ülkelerin gelişmişlik düzeylerine, uygulandığı sektöre ve bu sektörün niteliğine ve ülke vatandaşları için önem derecesine, kurumsal yapılarına ve uygulanan politikanın katı olup olmadığına bağlı olarak birbirinden olumlu ve olumsuz olarak ayrılmaktadır. Burada önemli olan soru ise şudur; FMH düzenlemelerinin her zaman teknoloji ve yüksek büyümeyi destekleyip desteklemediğidir.

İlk olarak FMH'nın olumsuz etkileri üzerinde duranlar, FMH'nın özellikle gelişmekte olan ülkelere tekelleşmeyi destekler nitelikte olduğunu ileri sürülmektedir. Buna göre FMH düzenlemeleri, ilaç, tarım kimyasalları, biyoteknoloji ve bitki ıslahçı hakları (plant breeders' rights) gibi alanlarda, ürün patentlerini elinde tutan firmalara tekelleşme gücü

sağlayabilmektedir. Bu tür firmalar daha sonra, tıbbi tedavi, sanayi ve tarım girdileri gibi anahtar sektörlerde, tekeli fiyat oluşturma yoluna gidebilmektedirler (Watal 1996: 5-21; Maskus 1998b; Maskus 2000; Phillips ve Khachatourians 2005: 263-281).

Bazı çalışmalar ise FMH düzenlemelerinin gelişmekte olan ülkelerde işgücü piyasasını da doğrudan etkileyebileceğini ileri sürmektedir. Buna göre çoğu gelişmekte olan ülkede imitasyon üretim yapılan sektörlerde emeğin kullanımı yoğundur. Bu ülkeler kendi yasa ve uygulamalarını güçlendirdiklerinde, bu işçiler alternatif iş bulmak zorundadır. Bu ise güçlü bir FMH düzenlemesinde politika yapıcılar önüne önemli bir mesele olarak çıkmaktadır (Maskus 2005). Ayrıca uluslararası rekabette, gelişmiş ülkelerde bu süreçte kalifiye işgücü ve ücretler artarken, gelişmekte olan ülkelerde vasıfsız işgücünün ücretlerinin düştüğü, işsizliğin arttığı, gelir dağılımının bozulduğu ve sosyal sorunların ortaya çıktığı görülmektedir (Wood 1995).

FMH'nın etkilerine ilişkin ekonometrik çalışmalarda mevcuttur. Bu çalışmalara göre mülkiyet hakları düzenlemelerinin ülkelere olan etkisi gelişmişlik düzeyleri ile yakından ilgilidir. Genel olarak ifade etmek gerekirse ülkeleri, Kuzey (gelişmiş ülkeler) ve Güney (azgelişmiş ülkeler) olarak ikiye ayıran bu analizlerde, FMH düzenlemelerinin olmayışı ya da gevşek oluşu, Güneydeki ülkelerin Kuzey ülkelerinin ürettiği ürünleri daha düşük maliyetle elde etmesine, işsizliğin ve ücretlerin kontrol altında tutulmasına ve bu ülkelere uluslararası ticarete ürün transferi gerçekleştirme olanağı sağlamaktadır (Dinopoulos vd. 2005; Helpman 1993: 1249; Chin ve Grossman 1988: 1-27).

Konuya ilişkin diğer yaklaşımlar ise, güçlü FMH uygulamalarının Güneydeki tüketicilerden Kuzeydeki tüketicilere kısa dönemli gelir transferine neden olacağını, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında bilgi yayılım sürecini engelleyeceğini, FMH'nın neden olduğu koruma sürelerinin uzunluğu ve monopol gücünün inovasyon için gerekli ekonomik kaynakların dağılımını olumsuz etkileyeceğini, sağlanan monopol gücünün ihracat üzerinde olumsuz etkiler yaratacağını, işsizliği arttıracacağını, tüketicilerin yeniliklerden optimal olarak faydalanmalarını engelleyeceğini ve FMH korumasının genişletilmesinin sonucunda dünyadaki toplam refahın giderek azalacağını, inovasyon ve ekonomik büyümeyi yavaşlatan bir etki yaratacağını ileri sürmektedirler (Gaisford ve Richardson 2000; Maskus ve Penunbarti 1995: 227-248; Helpman 1993: 1251; Mondal ve Gupta 2008: 468; Dinopoulos vd. 2005; Dearnorff 1992; Ferrantino 1993: 315; McCalman 2005).

Diğer taraftan, günümüzde ekonomik büyümeye ilişkin görüşler, artan bir şekilde temel itici motivasyonun inovasyon olduğu yönündedir. Bu bağlamda, eğer inovasyon büyümenin temel itici gücü ve bileşeni ise bu taktirde yenilik yaratmak, piyasa payını ele geçirmek ve elde tutmak için önemli olacaktır. Bu takdirde fikri mülkiyet koruması uzun dönemde inovasyonu ve büyümeyi destekleyebilir niteliktedir. Bu yöndeki çalışmalar ileride değinileceği gibi, genellikle piyasa yapısının, FMH inovasyon ve büyüme arasındaki ilişkide etkili olabileceği yönündedir. Bu bağlamda rekabetçi piyasalarda FMH koruması, inovasyon ve büyüme arasında pozitif korelasyon var iken, daha az rekabetçi piyasalarda bu bağlantı zayıftır (Gould ve Gruben 1996).

Ayrıca serbest ticaret rejiminin varlığı da fikri mülkiyet koruması ile inovasyon arasında güçlü bir bağlantı olmasına sebep olabilmektedir. Serbest ticaret, lokal firmaların, hem üretim süreçlerinde hem de ürünlerinde yüksek teknoloji kullanan yabancı firmalara karşı muhtemelen daha fazla rekabet içinde olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca yurt dışından teknoloji alarak bu zorlukları aşmak isteyen lokal firmalar, kendi ülkelerindeki zayıf fikri mülkiyet uygulamalarına karşı çıkabilmektedir. Çünkü bazı bulgulara göre, teknoloji üreten yabancı firmalar, zayıf FMH uygulaması olan ülkelerde, en son teknolojilerini lisans ya da kiraya vermeyi, lisans sözleşmelerinin uygulanamaz olacağı korkusuyla reddedebilmektedirler (Gould ve Gruben 1996).

FMH korumasının, inovasyon ve ekonomik büyümeye olan katkısının pozitif olduğu yönündeki çalışmalar, korumanın hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelere dolaylı olarak etkisinin olacağını vurgulamaktadır. Örneğin; Rapp ve Rozek (1990)'e göre iyi tanımlanmış fikri mülkiyet koruması gelişmekte olan ülkelerde teknolojik değişim için itici güçtür. 159 gelişmekte olan ülke için yaptıkları çalışmada, FMH korumasının gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir büyümenin temel kaynağı olduğu, yasal olarak iyi tanımlanmış mülkiyet haklarının yatırımları ve dolayısıyla inovasyonu teşvik edecek nitelikte olduğunu ileri sürmektedirler. Park ve Ginarte 110 ülkeyi kapsama aldıkları çalışmada, inovatif Ar-Ge faaliyetleri ve fiziki sermaye gibi faktör girdilerinin birikimini etkileyerek gelişmiş ülkelerde ekonomik büyümeyi dolaylı olarak etkilediğini, ayrıca serbest ticarete entegre olmuş ülkelerde FMH koruması ile inovasyon arasında da yakın bir korelasyonun varlığını bulmuşlardır (Ginarte ve Park 1997: 283-301; Park ve Ginarte 1997:51-61).

FMH rejiminin ekonomik büyüme ve inovasyona etkisine ilişkin diğer başka çalışmalar ise genel olarak; güçlü FMH uygulamalarının gelişmekte olan ülkelere doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını, teknoloji

transferini, yüksek teknoloji yatırımlarını arttıracaklarını, böylece rekabette ve uluslararası ticarete bir artış yaratacaklarını ileri sürmektedirler. Ayrıca beşeri sermaye yatırımlarında pozitif etkisi olacağını, rekabet gücünün yüksek olduğu serbest piyasa ekonomilerinde inovasyonu teşvik edeceğini, faktör verimliliğini arttırarak büyümeye pozitif yönde katkı sağlayacağını vurgulamaktadır (Gould ve Gruben 1996: 323-350; Mansfield 1995:1-35; Javorcik 2004: 39-62; Adams 2010: 201-209; Smith 1999:151-177).

2. Fikri Mülkiyet Hakları Korumasının Temel Amacı ve Mekanizması

Herhangi bir ekonomik sistemde, fikri mülkiyet korumasının iki önemli ekonomik amacı vardır. İlki yeni geliştirilen teknolojilerin, mal ve hizmetlerin kullanımı ve ticareti için özel ayrıcalıklar veya haklar sağlayarak, yeni bilgi yaratma ve inovasyon yatırımlarını teşvik etmektir. Rekabet olanaklarını arttırmak isteyen ülkeler veya firmalar açısından bilgi ve teknoloji üretim sürecinin en önemli adımı olan Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerinin çoğalması, bu faaliyetler sonucu elde edilen bilgi, teknoloji ve yeniliğin üretim süreçlerinde kullanılarak üretimin ve verimliliğin artırılmasına bağlıdır (Demirli 2014). Söz konusu hakların olmayışı ekonomik açıdan değerli bilgilerin rekabetçi firmalar tarafından tazminat verilmeden tahsis edilmesine neden olabilmektedir. Böyle bir durum, araştırma-geliştirme (Ar-Ge) faaliyeti yapan firmaların yatırım maliyetlerine katlanmakta ve ticarileştirmede daha az istekli olmaları sonucunu doğuracaktır. Dolayısıyla ekonomik açıdan zayıf FMH koruması, negatif bir dışsallık yaratacağı söylenebilir (Maskus 2000). Ar-Ge faaliyetleri ile inovasyonun arasındaki ilişki ve önemi, yeni büyüme teorileri tarafından da vurgulanmıştır (Romer 1990: 807-827; Grossman ve Helpman 1991; Rivera-Batiz ve Romer 1991: 978). Özü itibarıyla, bu modellerde girişimcilerin inovasyonlarından kar beklentisi içinde Ar-Ge faaliyetlerine yatırım yaptıkları vurgulanmaktadır. Ayrıca inovasyon yeni ürünlerin yaratılmasının yanı sıra, bilgiyi kamu stokuna ekleyerek gelecekteki yenilik maliyetlerin de düşmesini sağlamaktadır.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki; uygulamada, Ar-Ge ve inovasyon az sayıdaki gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmaktadır. Gelişmekte olan ülkede ise bu tür faaliyetler ya çok az ya da yoktur. Elbette imitasyon bu ülkelerde daha sonradan teknolojik gelişmenin önemli bir kaynağı olabilir. Bu açıdan bakıldığında ise bu ülkelerde yabancı firmalar için güçlü FMH korumasının getirilmesi, başlangıçta korsan teknolojiye dayalı yerli endüstriyi felce uğratacaktır. Gerçekte ithal ürüne alternatif birkaç yerli ürünün bulunduğu nispeten kapalı ekonomilerde güçlü fikri mülkiyet

rejiminin etkisi, beklenenin aksine yerli yenilikçi faaliyetleri teşvik etmek yerine, ülke dışındaki firmalara kar aktaran bir mekanizma olarak hareket edecektir (Deardorff 1992; Gould ve Gruben 1996; Falvey, Foster ve Greenaway 2006: 700-719).

Fikri mülkiyet korumasının ikinci ekonomik amacı ise ilkiyle bağlantılı olarak piyasada kendi buluşlarını ve fikirlerini yerleştirmek için hak sahiplerini teşvik ederek, yeni bilginin geniş bir biçimde yaygınlaşmasını desteklemektir. Bilgi doğası gereği kamusal bir mal olduğu için rekabetçi değildir. Ayrıca yeni bilgi bunu kullanmak isteyen başkaları için kısmen dışlanabilir. Ekonomik açıdan, marjinal üretim maliyetine katlanarak, bilgi bir kez üretildikten sonra, piyasaya yayılması sosyal anlamda verimlidir. Bununla birlikte ürün üretildikten sonraki kopyalarının maliyetli ise (kompakt disk ya da videokasette olduğu gibi) çok düşük olabilmektedir (Maskus 2000).

Diğer bir ifade ile bilgi bir kez üretildiğinde, bu bilginin bilincinde olan diğer piyasa aktörleri de bu durumun avantajlarından yararlanırlar. Bir piyasa aktörünün bir yeni bilgiden veya düşünceden yararlanması, başka bir aktörün aynı yaratıcı düşünceden yararlanmasını engellemez. Ayrıca bilginin kamusal bir mal olması sebebiyle rekabetçi olmaması sonucu kısmen dışlanabilir olmasını beraberinde getirmektedir. Burada dışlanabilirlik özelliği, yeni bilginin sahiplerine ürettikleri üründen dolayı fayda sağlarken, kısmen dışlanabilirlik özelliği, bilginin yaratıcısının kullanıcılarına yüklediği ücrettir (Parlak yıldız ve Güvel 2015:32).

Ayrıca, bilgi ürünlerini geleneksel ürünlerden ayıran önemli bir özellik yatırımların yüksek maliyet gerektirmesine karşın marjinal maliyetlerin düşük seviyede kalmasıdır. Geleneksel ürünlerde üretim arttıkça maliyetlerdeki azalma belli bir seviyeye kadar ilerlemekte daha sonra tekrar yükselmektedir. Bilginin üretilmesinde ise böyle bir durum yoktur. Artan üretimle birlikte son birimin maliyeti düşmektedir. Bu şekilde azalan maliyetler, bilişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı yeni sektörlerin en önemli özelliklerinden biridir. Bilgi bir kez üretildikten sonra tekrar üretiminde (kopyalanmasında) oldukça düşük maliyetler söz konusudur. Bu malların üretiminde üretim miktarı arttıkça marjinal ve ortalama maliyetlerde azalma ve artan getiri eğilimi görülmektedir. Bu tip malların üretiminde malı geliştirmenin maliyeti önemli fakat daha sonra onu kopyalamanın veya benzerlerini piyasaya sürmenin maliyeti son derece düşük olduğu için marjinal maliyet çok düşük hatta sifıra yakın olabilmektedir.(Söylemez 2001; Sarı 2006: 83-88).

Buradaki temel soru, marjinal maliyet bu kadar düşükken bilgi ürünlerinin fiyatlarının neden bu kadar pahalı olduğudur. Bunu temel nedeni teorik

olarak tam rekabet şartları altında marjinal maliyetin fiyatlara eşit olduğu durumun bilgi ürünlerinde geçerli olmamasıdır. Yenilikçi bilginin piyasada fiyatlarının marjinal maliyete eşitlenmesi negatif kar anlamına gelmektedir. Bir bilgi ürününün marjinal maliyeti sabitken, ürün bir kez üretildikten sonra ilave üretimlerde ürünün ortalama maliyeti düşmeye başlar. Ancak ortalama maliyet hiçbir zaman marjinal maliyetin altına düşmez. Ölçeğe göre artan getiri koşullarında ortalama maliyet her zaman için marjinal maliyetten yüksektir. Dolayısıyla bu ürünün fiyatı hiçbir zaman marjinal maliyetine eşit olmaz. Bu nedenden dolayı bilgi ürünlerin ilk kopyaları çok düşük marjinal maliyetlere mal olurken, sonraki kopyaların fiyatı bu ürün sahibinin kar elde etmesi için ve sabit maliyetini telafi etmesi için marjinal maliyetinin üzerinde belirlenir. Sonuç olarak, bu ürünün sahipleri yaratıcı fikirlerinden kar elde ettikleri ölçüde üretim yaparlar. Bu durum ise tam rekabetten uzaklaşmayı gerekli kılar. Bu nedenlerden dolayı yaratıcı fikirlerin sonuçları, yeterli düzeyde onu yaratanlara dönmediği takdirde, bu tür etkinlikte bulunma yönünde motivasyon azalacaktır (Parlak yıldız ve Güvel 2015:32).

Dolayısıyla fikri mülkiyet korumasının bu iki amacı arasında bir mübadele vardır. Fikri mülkiyet haklarının aşırı koruyucu olduğu bir sistem, buluşların sosyal kazanımlarını sınırlayarak, sağlayacağı faydaların yaygınlaşmasını belki de gelecekteki teşvikleri azaltacaktır. Buna karşın aşırı zayıf bir sistem ise, yatırımların geri dönüşünü sağlamada başarısız olarak, inovasyonların azalmasına neden olacaktır. Bu nedenle piyasa koşullarına uygun ve büyümeyi teşvik edici bir politika dengesinin bulunması gerekmektedir.

Fikri mülkiyet korumasının işleyiş mekanizması ise farklı biçimlerde faaliyet gösterir. Bu mekanizma yenilikçi bilginin yaratıcısına özel ayrıcalıklar veya haklar vererek ticari değeri olan yenilikçi fikirler üzerinde sahiplerine hukuki korumalar sağlar. Bu hukuki korumalar ticari sırlar, telif hakkı, ticari marka ve patentler olarak sıralanabilir.

Patentler, buluşun sahibine, buluşun konusu üzerine genellikle 20 yıllık bir süre için hukuki bir koruma sağlamaktadır. Ar-Ge faaliyetlerinin çıktısı olan patentler; bilgi, yenilik ve buluşu ticarileştiren, firmalar ve ülkeler açısından rekabet edebilirliği ve kazancı artıran ve hukuki koruma sağlayan haklardır (Demirli 2014:108). Birçok ülkede, buluşlar, faydalı model (utility model) ya da kısa dönemli patenler biçiminde de korunabilmektedir. Bu koruma biçimleri, patent belgesine oranla zaman ve ücret açısından daha elverişli ve daha az karmaşıktır. Ayrıca patentlere göre daha az sıkı ve koruma süreleri daha kısadır. Bir faydalı model için yasayla maksimum koruma dönemi genellikle 7 ile 10 yıldır. Diğer taraftan faydalı modeller ve kısa dönemli patenler de patent belgeleri ile

benzer haklar sağlamaktadır (WIPO 2008: 17; WIPO 2009:5). Patent hakkı sıklıkla tekeller ile özdeşleştirilmektedir. Elbette patent teknik bilginin ortaya çıkartılmasının karşılığı olarak belli bir süre korumalı bir pazar avantajı kurmaktadır. Ancak patentler doğrudan bir buluşun sahibine bir yeniliği kullanma, yapma ve satma hakkı vermemektedir. Patent, yenilik yaratanların başkalarının istismarını engelleme için tanınan bir haktır. Dolayısıyla patent, sahibi olunan buluşun uygulanmasına yasal bir hak verilmesi değil, bu buluşu yapanın ticari istismarını engellemek için yasal bir hak verilmesidir. Lakin sıklıkla, buluşun yapılması kullanılması ve satılmasında başkalarını dışlayan bir hak olarak ifade edilmektedir (WIPO 2008: 17).

Ticari marka ise genel olarak ticari niteliği olan bir malın diğerlerinden ayırmaya yarayan herhangi bir işaret olarak ifade edilmektedir (WIPO 2008: 68, WIPO 2009:12). Ticari marka korumasında her hangi bir süre sınırlaması yoktur ve periyodik olarak yenilenebilmektedir. Geçerli bir markanın aynı (ya da yakın benzer) işareti izinsiz kullanımı ise yasaktır. Bu anlamda ticari markanın ismi ve ya işareti tüketici açısından karışıklık yaratmayacak ölçüde yeterince benzersiz olması gerekmektedir (Moschini 2003). Bu hak tüketicinin arama maliyetlerini azaltmada önemli bir rol oynadığı gibi firmalar arasında ise ismin tanınırlığı ve ürün kalitesine yatırımı teşvik etmektedir. Ticari marka korumasının olmaması ise rakip firmaların düşük kalitedeki ürünlerini, tanınmış firmaların yasal ürünleriymiş gibi piyasada satmasına neden olmakta bu da firmaların kalitelerini korumak teşviklerini azaltabilmektedir. Ekonomistler ticari markanın istismarı yoluyla piyasa hâkimiyeti sağlama tehlikesinin rekabetçi ekonomilerde çok küçük olduğunu, ancak bu tür markaların pazara giriş engellerinin olduğu ülkelerde etkin piyasa gücüne eşlik edebileceğine inanmaktadır (Maskus 2000).

Fikri mülkiyet korumasına ilişkin diğer bir mekanizma ise ticari sırlardır. Ticari sır, firmaların ticari hayattaki başarı ve verimliliği için önemli olan formüller, cihazlar, yöntemler, teknikler ve süreçler de dâhil olmak üzere, genellikle rakipleri karşısında avantaj kazandıran her türlü gizli iş bilgileridir (Moschini 2003; WIPO 2008: 14). Ticari sırlar çeşitli yasal yollarla izinsiz kullanıma ve bilginin ifşasına karşı bir hukuki korumadır. Ticari sır korumasının firma için her hangi bir zaman sınırlamasının olmaması, kayıt maliyetinin olmaması ve koruma etkisini hemen göstermesi açısından firmalar için avantajlı olduğu söylenebilir. Ancak gizli bilgi bir ticari üründe somutlaşmış ise, rakiplerin onu inceleyerek analiz etmesi ve açığa çıkartması (tersine mühendislik vb.) mümkün olabilmektedir. Bu anlamda ticari sır koruması, rakipleri dışlamak için ayrıcalıklı bir hak sağlamayacaktır. Bununla birlikte ticari sırn ifşa olması

durumunda herkesin bu yeni bilgiye ulaşması ve kullanması mümkündür. Ayrıca ticari sır olarak nitelendirilen yeni bilgi meşru yollarla başkası tarafından geliştirilerek patentlenebilmektedir. Bu hususlar ise ticari sır ile sağlanan korumanın dezavantajları olarak değerlendirilebilir (WIPO 2008: 15).

FMH kapsamında ayrıca herhangi bir bilgi, düşünce ürününün kullanılması ve yayılması ile ilgili hakların, yasalarla belirli kişilere verilmesini ifade eden telif hakkı, ahlaki haklar komşu hakları ve bunun gibi farklı koruma mekanizmaları da yenilikçi bilginin belirli bir süre rakiplere karşı korunması amacıyla kanunlar ve anlaşmalar ile uygulanan düzenlemelerdir.

3. Fikri Mülkiyet Hakları Ekonomik Büyüme İlişkisi

Dünya ekonomisinin küreselleşmesi ile birlikte iktisadi büyüme tüm ülkelerin temel meselelerinde biri olmuştur. Bu süreçte ülkeler, daha hızlı ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için büyümenin temel itici gücünün ve kaynaklarının neler olduğunun belirlenmesi ve bu dinamikleri harekete geçirecek farklı ekonomi politikaları arayışı içinde olmuşlardır. Bununla birlikte ekonomi teorisinde ise büyümenin temel kaynaklarına ilişkin farklı yaklaşımlar ve tartışmalar söz konusudur. Örneğin Harrod-Domar modeline göre büyümenin artırılması, sabit bir üretim tekniğinde, tasarruf oranının ya da sermayenin verimliliğindeki artışa bağlı iken Solow kurmuş olduğu modelde iktisadi büyümenin temel kaynağını sermaye ve emek faktörüne dayandırmış, teknolojiyi ise dışsal, sabit bir değişken olarak almıştır. Solow ayrıca, azalan verimler ve ölçeğe göre sabit getiri varsayımı altında zengin ülkelerin büyüme hızlarının bir süre sonra durgun durum olarak ifade ettiği bir döneme gireceğini, fakir ülkelerin ise gelişmiş ülkelerin gelişme yolunu takip ederek onlara yakınsayacağını varsaymıştır. 1980'lerden sonra öncülüğünü Lucas, Romer, Grossman, Helpman ve Rivera-Batiz gibi iktisatçıların yaptığı içsel büyüme modelleri olarak ifade edilen başka yaklaşımlar ise Harrod-Domar ve Solow modellerinin aksine iktisadi büyümenin temel dinamiklerinin toplam faktör verimliliğinin (TFV) kaynağı olan beşeri sermaye yatırımları, Ar-Ge faaliyetleri ve inovasyon gibi teknoloji kökenli olduğunu ifade etmişlerdir¹.

İnovasyon içsel büyüme modellerinde ekonomik büyümenin temel dinamiğini oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu bilgiye ulaşmak için yapılan

¹İnovasyon, teknolojik değişim ve büyüme ilişkisine ilişkin daha detaylı bilgi için Romer P. M.(1990);Rivera-Batiz, L.A., Romer, P.M. (1991); Grossman,G., Helpman,E. (1991) ilgili çalışmalarına bakılabilir.

Ar-Ge çalışmaları, beşeri sermaye yatırımları uzun dönemli iktisadi büyümede önemli rol oynamaktadır. Bu çerçevede FMH korumasının inovasyonu teşvik ederek ülkelerin ekonomik performansını arttıracığına ilişkin yapılan çalışmalar da teorik alt yapısını içsel büyüme modellerine dayandırmaktadır. Nitekim 1990'lardan sonra fikri mülkiyet koruması ile ekonomik büyüme arasındaki bağlantıya olan ilgi bu yeni büyüme teorileri ve DTÖ'nün TRIPS anlaşmasıyla yeniden canlanmıştır.

Fikri mülkiyet koruması ekonomik büyümeyi dolaylı olarak üç yoldan etkilemektedir. Bunlardan ilki inovatif faaliyetleri etkileyerek, ekonomik büyümenin kaynaklarından biri olan toplam faktör verimliliğinde (TFV) artış sağlamasıdır. Fiziki, beşeri sermaye emek ve bilgi gibi maddi olmayan faktörlerin büyümedeki nispi önemine ilişkin tartışma oldukça eskidir. Neo-klasik model büyümenin kaynağı olarak teknolojiyi dışsal bir süreç olarak ele alıp onun yerine sermaye birikimine odaklanırken, içsel büyüme teorisi ve ardılları teknolojik sürecin etkisini içsel bir değişken olarak ele almıştır. Bu modellerde inovasyon verimlilik artışının temel itici gücü olarak ele alınmıştır (Coe ve Helpman 1995: 859-887). Nitekim sürdürülebilir ekonomik büyüme için sermaye stoku ve emek miktarını artırılmasının yanı sıra bunların verimliliklerinin de artıyor olması gerekmektedir. Üretim ve verimlilik düzeyindeki artışlar ise büyük ölçüde üretim sürecinde kullanılan girdilere bağlı olmaktadır. Örneğin, beşeri sermaye hem teknolojik bilginin üretilmesini ve kullanılmasını sağlayarak, hem de teknolojik gelişmeye işgücünün uyumunu kolaylaştırarak teknolojik ilerleme sürecine katkı sağlamaktadır. Bu katkıların gerçekleşmesi ise hem beşeri sermayenin yüksek verimliliğine hem de diğer üretim faktörlerinin verimliliğini artırdığı pozitif dışsallık etkisine bağlıdır. Çünkü bu dışsallıklar ekonomik birimler arasında yayılıp, bilgi (yeni ürün veya yeni üretim metodu) üretiminde beşeri sermayenin verimliliğini artırmakta ve böylece ekonomi daha büyük bilgi stokuna sahip olmaktadır (Çakmak ve Gümüş 2005:62).

Fikri mülkiyet koruması ikinci olarak, doğrudan yabancı yatırımlar ve teknoloji transferi vasıtasıyla da ekonomik büyüme üzerinde etki etmektedir. Bu çerçevede FMH rejiminin uluslararası boyutu göz önüne alındığında, örneğin ülkelerin teknoloji edinimi ve dolayısıyla bazı malları ihraç etme yeteneğini artırarak, ülkelerin uluslararası ticareti üzerinde etkili olabilmektedir (Mansfield 1994). Bazı çalışmalar, gelişme yolundaki ülkelere güçlü ve ya zayıf FMH düzenlemelerinin, doğrudan yabancı yatırımlarda önemli etkileri olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin Mansfield (1994), yapmış olduğu çalışmada bir ülkedeki zayıf FMH korumasının, doğrudan yabancı yatırımlarda ve özellikle Ar-Ge faaliyetlerindeki ortak girişimlerde caydırıcı olduğunu bulmuştur. Gould,

Gruben (1996:323-350) ise zayıf korumanın, teknoloji yoğun üretim yapan yabancı firmaların, bu ülkelerde lisans sözleşmesi yapmada negatif etkisinin olduğunu vurgulamıştır. Bunun temel nedeni zayıf korumanın, sözleşme yapılan ülkede üretimde kullanılan yeni teknolojiye ilişkin bilgilerin dışarıya verilmesi endişesidir.

Doğrudan yabancı yatırımlarda etkili olan tek unsur fikri mülkiyet koruması değildir. Uluslararası şirketlerin yatırım kararı aldıkları ülkede, yatırımlarını karlı hale getirecek, işlem maliyetleri, pazara yakınlık, işgücü maliyetleri ve girdi maliyetlerinde bazı rekabet avantajlarına da sahip olması gerekmektedir. Fikri mülkiyet korumasının önemi, yatırım yapacak firmanın, üretim sürecinde, mülkiyet haklarıyla korunması gereken, bilgi gibi maddi olmayan üretim faktörleri avantajına sahip olmasında ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yatırım yapılacak ülkedeki kurumsal yapı ve fikri mülkiyet haklarına ilişkin düzenlemeler doğrudan yabancı yatırımlarda etkili olmaktadır. Fikri mülkiyet korumasının zayıf olduğu ülkelerde yapılacak teknolojik yatırımlar ya da bu ülkelerdeki firmalarla yapılacak lisans sözleşmesiyle verilen teknik bilginin suiistimal edilmesi riski, uluslararası firmaların yatırım kararlarını olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

Fikri mülkiyet korumasının varlığı ve derecesi yapılan yabancı yatırımların niteliğini de etkilemektedir. Korumanın nispeten güçlü olduğu ülkelerde yapılan yatırımların teknolojik niteliği yüksek iken, korumanın zayıf olduğu ülkelerde bu yatırımlar daha çok düşük teknolojik mal ve hizmetler, dağıtım, tekstil, montaj ve otelcilik gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır (Maskus 1998a: 119). Ancak gelişmekte olan ülkeler için önemli olan yeni teknolojilerin ve üretim tekniklerinin ülkelere transferidir. Teknolojinin transferini sağlayan bir biriyle bağlantılı üç temel etken vardır. Söz konusu etkenler, malların uluslararası ticareti, uluslararası şirketlerin doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji lisans sözleşmeleri, iş ortaklıkları, marka sözleşmeleri ve iştiraklerdir. Bu etkenlerle teknolojinin transferi çok karmaşık da olsa fikri mülkiyet haklarının lokal koruma derecesine bağlıdır (Maskus 2000).

Mal ve hizmet ticaretinin teknolojinin transferi ve yayılmasını sağlayabileceği, sermaye malları ve teknik girdilerin ithalatının üretim maliyetlerini azaltıp ve faktör verimliliğini artıracığı, iktisatçılar tarafından yaygın olarak kabul edilmektedir. Ancak bu fayda, ithalatın teknoloji içeriğine bağlı olarak değişmektedir. Örneğin Mayer (2001), 51 gelişmekte olan ülke üzerine yaptığı incelemede teknolojik malların ithalatının bu ülkelerde beşeri sermaye ile makine teçhizat arasındaki etkileşimin toplam verimliliği artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Coe, Helpman (1995: 859-887), 22 OECD ülkesini temel alarak yaptığı

incelmede ise, yabancı Ar-Ge faaliyetleri sonucunda yeni teknoloji ve malzemelerinin üretim süreçleri ve kuruluş yöntemleri gibi doğrudan etki sağlarken, dolaylı faydaların ticaret ortakları tarafından geliştirilmiş olan mal ve hizmet ithalatından kaynaklandığını bulmuştur. Coe, Helpman ve Hoffmaister (1997:134-149) ise OECD ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere toplam 77 ülke üzerinde yaptıkları çalışmada teknoloji içeriği yüksek ürün ithalatının OECD ülkelerinde toplam faktör verimliliğini yüzde 1 geliştirmekte olan ülkelerde ise yüzde 0,3 düzeyinde artırma eğiliminde olduğunu bulmuşlardır.

Teknoloji transferi sağlayan bir diğer etken ise uluslararası şirketlerin doğrudan yaptığı yatırımlardır. Firmaların çokuluslu aktivitelerle sahip oldukları mülkiyet avantajını kullanarak başka bir ülkede yatırım yapmaları, yerel pazarın özelliklerine bağlıdır. Daha önce de değinildiği üzere fikri mülkiyet korumasının doğrudan yabancı yatırımları teşviki sektöre göre değişiklik göstermektedir. Daha düşük teknoloji içeren mal ve hizmet yatırımları görece daha az güçlü fikri mülkiyet korumasının olduğu ve görece yüksek girdi maliyeti ve yüksek pazar fırsatının olduğu ülkelerde/sektörlerde yoğunlaşmaktadır. Burada imitasyonun maliyeti de yüksek olacağı için şirket ya da girişimci fikri mülkiyet korumasına çok az önem vermektedir. Ancak ilaç ve yazılım gibi kolayca kopyalanabilir ürün ve teknoloji yatırımları için zayıf FMH firmalar için caydırıcı olmaktadır (Mansfield 1994).

Teknolojinin transferi mekanizması ayrıca uluslararası şirketlerin yerel firmalar ile yapacağı lisans sözleşmesi biçiminde de gerçekleşebilir. Ancak bunun için sözleşmelerin sıkı bir FMH düzenlemesi ile korunuyor olması gerekmektedir. Zayıf fikri mülkiyet koruması yatırımcı firma için teknolojinin kopyalanması, itibarının zedelenmesi ihtimali ve yerel firmanın kontrol edilmesinden kaynaklanan bazı sorunlara neden olacağından lisans maliyetleri yüksek olacaktır. Ancak daha sıkı mülkiyet hakları koruması, lisans verilen firmanın kontrolünü garantilerken, teknolojinin suiistimal edilmesi ve markanın kötüye kullanılmasını engelleyerek lisans maliyetlerini düşürecektir (Maskus 2000).

Fikri mülkiyet koruması üçüncü olarak, Ar-Ge faaliyetlerini teşvik vasıtasıyla da ekonomik büyüme üzerinde etki etmektedir. Daha önce değinildiği üzere teoride inovasyon, üretim sürecinde verimliliği artıran önemli bir değişkendir. Bu ise Ar-Ge yatırımlarının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ar-Ge yatırımlarının artırılması ve etkinleştirilmesi hem fiziki yatırımları hem de faktör verimliliğini artırarak yüksek bir büyüme trendine ulaşılmasına olanak tanıyacaktır (Taban ve Kar 2006:159-181). Diğer taraftan Ar-Ge faaliyetleri bir ülkenin teknoloji yaratma yeteneğinin bir göstergesidir. Çünkü Ar-Ge yatırımları yeni ürün ve üretim

sistemlerinin geliştirilmesinde, mevcut teknolojilerin veya ithal edilen teknolojinin etkin kullanılması, uyarlanması veya değiştirilmesi süreçleri gibi teknolojik faaliyetlerin her aşamasında büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla sadece büyüme performansında değil uluslararası rekabette de önemli bir belirleyicidir (Parlak yıldız ve Güvel 2015: 34).

Ayrıca Ar-Ge yatırımlarının toplam faktör verimliliğini artırıcı bir etkisi vardır. Bu etki sadece lokal Ar-Ge yatırımlarına değil aynı zamanda yabancı Ar-Ge sermaye yatırımlarına da bağlıdır. Çünkü Ar-Ge faaliyetleri teknolojik yeniliğin bir girdisi niteliğindedir. Teknolojik yenilik ise hem beşeri hem de fiziki sermayedeki verimlilik artışının motorudur. Dolayısıyla Ar-Ge yatırımları bir yandan bilgi stokunun kümülatif olarak artmasını sağlarken diğer yandan toplam faktör verimliliğini etkileyerek büyümeye kaynaklık etmektedir (Coe ve Helpman 1995: 859-887). Bu nedenle Ar-Ge yatırımları sonucu ortaya çıkan yeni teknoloji yaratma ya da teknoloji yatırımlarının artmasında fikri mülkiyet korumasının derecesi önemli bir değişkendir. Daha önceki bölümde değinildiği üzere çeşitli çalışmalar fikri mülkiyet koruması, inovasyon ve Ar-Ge yatırımları arasında doğrusal bir ilişki olduğunu bulmuştur. Bu ilişki ülkelerin FMH koruma derecesi ve Ar-Ge yatırımlarına ayırdıkları payda da görülmektedir.

Tablo-1’de seçili ülkelerin GSYİH içinde Ar-Ge harcamalarının payı yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerin ekseriyetle diğer ülkelere daha fazla payı Ar-Ge harcamalarına ayırdığı görülmektedir. Bu tablo yıllar itibarıyla FMH endeksinin gösterildiği Tablo-2 ile de örtüşmektedir. Endeks sadece patent, telif hakkı gibi FMH ilişkin verileri içermemekte, ayrıca finansal varlıkların korunması dahil olmak üzere Fiziki Mülkiyet Hakları ile Hukuki ve Siyasal Ortam gibi değişkenleri de içermektedir. İndeksin 2015 verilerinde Türkiye 129 ülke içinde 58. sırada yer alarak olumlu bir ilerleme göstermekte ancak rekabet ettiği ülkelerin gerisinde kalmaktadır (PRA 2015).

Tablo 1. Bazı OECD ve Seçili Ülkelerde GSYİH İçinde Ar-Ge Harcamaları (%)

	1990*	1995*	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ABD	2,6	2,5	2,6	2,5	2,6	2,6	2,8	2,8	2,7	2,8	2,8	..
Japonya	2,9	2,9	3,0	3,3	3,4	3,5	3,5	3,4	3,3	3,4	3,3	3,5
Fransa	2,2	2,2	2,1	2,0	2,0	2,0	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Danimarka	1,5	1,8	..	2,4	2,4	2,5	2,8	3,1	2,9	3,0	3,0	3,1
İsveç	..	3,1	3,9	3,4	3,5	3,3	3,5	3,4	3,2	3,2	3,3	3,3
G.Kore	..	2,2	2,2	2,6	2,8	3,0	3,1	3,3	3,5	3,7	4,0	4,1

Kanada	1,5	1,7	1,9	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,7	1,6
Almanya	2,6	2,1	2,4	2,4	2,5	2,4	2,6	2,7	2,7	2,8	2,9	2,9
Finlandiya	1,8	2,6	3,2	3,3	3,3	3,3	3,5	3,7	3,7	3,6	3,4	3,3
Singapur	1,8	2,2	2,1	2,3	2,6	2,2	2,0	2,2	2,0	..
İngiltere	2,1	1,9	1,7	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6
Avusturya	1,2	..	1,6	..	2,2	..	2,4	..	2,4	2,2
Rusya	2	0,8	1,0	1,1	1,1	1,1	1,0	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1
İtalya	1,2	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3
Macaristan	1,4	0,7	0,7	0,9	1,0	1,0	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4
Çin	..	0,5	0,9	1,3	1,4	1,4	1,5	1,7	1,7	1,8	1,9	2,0
Brezilya	..	0,8	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1	1,2	..
Arjantin	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	..
Polonya	0,8	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9
Türkiye	0,2	0,2	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9
Bulgaristan	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6
Romanya	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
Yunanistan	..	0,4	..	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8

Kaynak: Worldbank, World Development Indicators 2016, (*)OECD Factbook 2010.

Tablo-2’de 2007-2015 yılları arasında ülkelerin fikri mülkiyet haklarına ilişkin skorları yer almaktadır. FMH skorları, görece yüksek olan ülkelerin, GSYİH içinde Ar-Ge harcamalarına ayırdıkları paylarında yüksek olduğu görülmektedir. FMH ile Ar-Ge harcamaları arasındaki bu doğrusal ilişki, Ar-Ge harcamalarının sonucu olarak ortaya çıkan yüksek teknoloji yaratma ve bunun ihracatına da yansımaktadır. Nitekim fikri mülkiyet indeksinde üst sıralarda yer alan, teknolojik içeriği yüksek yatırımlar yapan ya da bu yatırımları kendine çekebilen ve Ar-Ge harcamaları yüksek olan ülkelerin, katma değeri diğer mallara göre daha yüksek olan, teknoloji ürünleri ihracatı da yüksek olmaktadır.

Tablo 2. 2007-2015 FMH İndeksi²

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ABD	7,4	7,5	7,8	8,5	8,4	7,5	7,6	7,7	7,6
Japonya	7,5	7,7	7,6	8,3	8,2	7,7	7,7	7,8	7,9

²Property Rights Alliance tarafından hazırlanan FMH endeksinin hesaplanması; Hukuki ve Siyasal Ortam (Yargı bağımsızlığı, mahkemelere güven, siyasi istikrar ve yolsuzluğun kontrolü), Fiziki Mülkiye Hakları (Finansal varlıkları dahil olmak üzere mülkiyet hakları ve mülkiyet kayıtlarının korunması, krediye erişim) ve FMH (Fikri mülkiyetin korunması, patentlerin korunması ve telif hakkı korsanlığı) gibi üç alanda on değişken göz önüne alınarak yapılmıştır. Toplam olarak fikri mülkiyet sınıflandırmasının ölçeği 0 ile 10 arasında değişmektedir. Buna göre 10 mülkiyet haklarının korunmasında güçlü bir seviyeyi ifade ederken, 0 ise bir ülkedeki fikri mülkiyet haklarına ilişkin güvenlik eksikliğini yansıtmaktadır (PRA 2013)

Fransa	6,7	7,1		7,2	7,9	7,9	7,4	7,3	7,3	7,2
Danimarka	8,1	8,3		8,5	8,5	8,3	8,3	8,0	7,9	7,8
İsveç	8,1	8,2		8,3	8,3	8,5	8,5	8,4	8,3	7,9
G.Kore	5,8	6,2		6,8	7,0	6,8	6,2	6,4	..	5,9
Kanada	7,4	7,7		7,9	7,9	8,1	8,0	8,0	8,0	7,9
Almanya	8,1	8,3		8,3	8,2	8,1	7,0	7,0	7,8	7,6
Finlandiya	7,9	8,6		8,7	8,5	8,5	8,6	8,6	8,5	8,3
Singapur	7,8	7,9		8,1	7,9	8,3	8,1	8,1	8,2	8,1
İngiltere	8,1	8,2		7,8	7,9	8,1	7,7	7,8	7,8	7,6
Avusturalya	8,1	8,0		8,2	8,0	7,9	7,8	7,9	7,8	7,7
Rusya	3,2	4,0		4,1	4,6	5,0	4,5	4,5	4,8	4,5
İtalya	5,7	5,9		6,1	7,1	6,9	6,1	6,1	6,0	5,5
Macaristan	5,5	6,3		6,4	6,7	6,9	6,4	6,3	6,1	5,8
Çin	4,4	5,0		4,7	4,8	5,2	5,5	5,5	5,5	5,3
Brezilya	4,5	5,0		4,7	5,2	5,5	5,5	5,6	5,5	5,0
Arjantin	3,8	4,4		4,3	4,7	5,0	4,6	4,6	4,4	3,9
Polonya	4,0	5,3		5,3	6,1	6,6	6,1	6,2	6,1	5,9
Türkiye	4,8	5,5		5,3	5,0	5,1	5,3	5,5	5,6	5,2
Bulgaristan	3,8	4,9		5,1	5,1	5,4	5,4	5,5	5,3	4,9
Romanya	3,5	5,0		4,8	5,8	5,4	5,4	5,3	5,3	5,2
Yunanistan	5,6	6,1		6,0	6,0	6,1	5,7	5,4	5,3	5,2

Kaynak: PRA, 2007;2009;2010;2013;2014;2015

Tablo 3. Yüksek Teknoloji İhracatının Toplam İhracat İçindeki Payı (%)³

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ABD	30,3	33,8	29,9	30,1	27,2	25,9	21,5	20,0	18,1	17,8	17,8	18,2
Japonya	26,5	28,7	23,0	22,1	18,4	17,3	18,8	18,0	17,5	17,4	16,8	16,7
Fransa	19,2	24,6	20,3	21,5	18,5	20,0	22,6	24,9	23,7	25,4	25,9	26,1
Danimarka	16,0	21,4	19,6	18,4	17,0	15,6	17,5	14,0	13,8	14,2	14,4	14,4
İsveç	16,4	22,8	16,9	16,1	11,5	11,2	12,9	13,7	13,4	13,4	14,1	13,9
G.Kore	26,0	35,1	32,5	32,1	30,5	27,6	28,7	29,5	25,7	26,2	27,1	26,9
Kanada	15,0	19,6	13,1	13,3	12,8	13,6	16,3	14,0	13,4	13,8	14,1	14,8
Almanya	13,7	18,6	17,4	17,1	14,0	13,3	15,3	15,3	15,0	15,7	16,0	16,0
Finlandiya	14,7	27,4	25,1	22,3	18,0	17,2	14,0	10,9	9,3	8,5	7,2	7,9
Singapur	54,1	62,8	56,9	58,1	45,2	49,4	48,1	49,9	45,2	45,3	47,0	47,2
İngiltere	27,0	32,4	28,0	33,9	17,5	18,5	20,0	21,0	21,4	21,7	21,9	20,6
Avusturalya	12,9	15,4	12,8	12,3	10,3	10,8	11,9	11,9	13,1	12,7	12,9	13,6
Rusya	..	16,1	8,4	7,8	6,9	6,5	9,2	9,1	8,0	8,4	10,0	11,5
İtalya	8,1	9,5	8,0	7,3	6,3	6,4	7,5	7,2	7,4	7,1	7,2	7,2
Macaristan	6,9	26,5	25,8	24,1	23,8	23,3	24,9	24,1	22,7	18,1	16,3	13,7
Çin	10,4	19,0	30,8	30,5	26,7	25,6	27,5	27,5	25,8	26,3	27,0	25,4
Brezilya	4,9	18,7	12,8	12,1	11,9	11,6	13,2	11,2	9,7	10,5	9,6	10,6
Arjantin	4,0	9,4	6,8	7,1	6,6	9,0	8,7	7,5	7,5	7,7	9,8	6,7

³Yüksek teknoloji ihracatı, havacılık ve uzay, bilgisayarlar, ilaç, bilimsel aletler, elektrikli makineler gibi Ar-Ge yoğunluk yüksek ürünleri içermektedir.

Polonya	2,6	3,4	3,8	3,7	3,0	4,3	6,1	6,7	5,9	7,0	7,8	8,7
Türkiye	1,2	4,8	1,5	1,9	1,9	1,6	1,7	1,9	1,8	1,8	1,9	1,9
Bulgaristan	..	2,9	4,8	6,1	6,0	6,6	8,2	7,9	7,5	7,7	8,0	6,9
Romanya	1,3	5,9	3,8	4,8	3,5	6,7	9,1	10,9	10,2	6,4	5,7	6,4
Yunanistan	5,8	13,7	10,6	11,0	7,4	9,2	10,6	10,1	9,8	9,1	7,5	10,3

Kaynak: Worldbank, World Development Indicators 2016.

Tablo-3’de görüldüğü üzere yüksek teknoloji ürünleri ihracatının toplam ihracat içindeki payı yüksek olan ülkeler ekseriyetle, fikri mülkiyet koruması indeksinde üst sıralarda yer alan ülkelerden oluşmaktadır.

4. Türkiye’de FMH Koruması, Ekonomik Büyüme ve Teknoloji İhracatı İlişkisi

Ülkelerin büyüme hızlarının temel kaynağını üretimde kullanılan fiziki-beşeri sermaye miktarı ve bu iki faktörün birlikte en verimli şekilde nasıl kullanıldığını ifade eden toplam faktör verimliliğindeki (TFV) artış oluşturmaktadır. Bununla birlikte GSYH büyümesinin kaynaklarından, beşeri sermayenin katkısını, işgücü miktarı ve işgücü kalitesi (niteliği) olarak iki alt kaleme ayırırken, fiziki sermayenin katkısının da bilgi iletişim teknolojileri sermayesi-BİT Sermayesi- (Donanım, iletişim, yazılımı ve teknik bilgiyi içeren sermaye) ve BİT dışı sermaye (donanım ve haberleşme teçhizatı dışındaki; ulaşım aracı ekipmanları, konut dışı inşaat, tarım, metal ve makine ile konut dışı gayri safi sabit sermayeyi oluşturan diğer ürünler) olmak üzere iki kısma ayırmak mümkündür (OECD 2011). Beşeri sermaye niteliğinin ve teknolojiyi içeren BİT sermayesinin artması ise TFV’deki artışın kaynağını oluşturmaktadır. Fikri mülkiyet korumasının bu süreçteki etkisi ise, Ar-Ge ve yeni teknoloji yatırımları yapan yenilikçi firmaların piyasaya girmesini teşvik etmesi ve bu vasıta ile BİT yatırımları ile beşeri sermayenin niteliğini artırması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede Türkiye açısından bir değerlendirme yapmak gerekirse, ilk olarak Türkiye’de ekonomik büyümenin temel kaynağının/kaynaklarının neler olduğunu belirlemek daha sonra FMH korumasının Türkiye’nin büyüme sürecini nasıl etkilediğini ya da etkileyeceğini tartışmak daha faydalı olacaktır.

4.1. Türkiye’de Ekonomik Büyümenin Kaynakları

Sermaye birikimi ile birlikte teknolojik gelişme ve istihdam artışı ekonomik büyümenin temel belirleyicileridir. Bir bütün olarak sermaye birikimi sadece üretimde kullanılan fiziki varlıkları değerini içermemekte bununla birlikte Ar-Ge, teknik bilgi, eğitim, sağlık vb. gibi fiziki olmayan varlıkları da içermektedir. Dolayısıyla bir ülkede sermaye birikiminin

artıyor olması, yatırımların artıyor olmasına ve böylece istihdamın niteliğinin ve niceliğinin de artıyor olması anlamına gelmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir bir büyüme için teknoloji ve sermaye birikimi kritik öneme sahiptir. Türkiye için ise bu durum biraz farklıdır (Saygılı ve Cihan 2008).

Saygılı, Cihan (2008), yaptıkları çalışmada 1987-2007 yılları arasında Türkiye'nin ekonomik büyümesinin temel dinamiğinin fiziki sermaye yatırımları olduğu, beşeri sermaye, Ar-Ge, teknoloji kullanımı gibi TFV'ni artırıcı temel unsurların ise düşük düzeyde kaldığını belirlemişlerdir. 2007 sonrası dönem için de bu durumun değişmediği görülmektedir.

Tablo-4'de Türkiye'nin yıllar itibariyle büyüme hızı ve büyümenin temel kaynaklarının payı görülmektedir. Buna göre Türkiye'nin ekonomik büyümesinin temel dinamiği, BİT dışı sermaye stokundaki artıştan kaynaklandığı söylenebilir. Büyüme hızındaki ikinci önemli faktörü ise iş gücü miktarı oluşturmaktadır. Türkiye'nin uzun dönem ortalama büyüme hızına bakıldığında ise, bazı OECD ülkeleri ve rakip olduğu diğer ülkelere göre daha pozitif bir ilerleme sağladığı açıktır. Ancak bu büyüme hızına kaynaklık eden dinamikler açısından bakıldığında Türkiye'nin ekonomik büyüme hızını yavaşlatan bazı yapısal problemlerin olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Türkiye'de Yıllar İtibari GSYİH'da Artış Ve Kaynakları (%)

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
GSYH Büyüme	6,9	6,6	8,1	6,7	4,6	0,7	-4,9	8,8	8,4	2,1	4,1	2,8
İşgücü miktarının katkısı	0,8	-0,6	1,1	0,7	-0,1	0,5	-0,2	2,0	1,9	0,8	0,5	0,5
İşgücü niteliğinin katkısı	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
BİT dışı sermayenin katkısı	3,8	3,0	4,9	5,4	5,0	4,3	3,2	3,1	4,3	4,7	4,7	4,5
BİT sermayesinin katkısı	0,0	0,2	1,4	2,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
TFV katkısı	2,2	3,8	0,6	-1,5	-1,8	-4,3	-8,0	3,6	2,1	-3,6	-1,3	-2,5

Kaynak: The Conference Board (2015)

Tablo-5'de Türkiye'nin %4,0'lük uzun dönemli bir büyüme hızıyla rekabet ettiği diğer ülkelerin önünde olduğu görülmektedir. Ancak bu büyüme hızını oluşturan temel dinamiklerin özellikle bazı OECD ülkelerinden farklı olduğu açıktır. Türkiye ekonomik büyümesinin temel kaynağını bilgi iletişim teknolojileri dışındaki sermaye stoku oluşturmakta, emek girdisi ise ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye'nin büyüme hızını yavaşlatan en önemli unsurun TFV'nin negatif etkisi

olduğu, ayrıca BİT sermaye yatırımlarının ve beşeri sermayenin niteliğindeki eksikliklerin de bu sürece eşlik ettiği görülmektedir.

Tablo-5’den çıkan diğer bir sonuç ise Türkiye için TFV’nin ekonomik büyüme hızında önemli bir belirleyici olduğudur. TFV’nin artması ise beşeri sermayenin niteliğinin artırılması, üretimde katma değeri yüksek bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının artması ve bu yatırımları Türkiye’ye kazandıracak olan yenilikçi firmaların pazara girişinin özendirilmesi gibi çeşitli politikalara bağlıdır. Yenilikçi firmaların pazara girişinin özendirilmesi, bu firmaların Ar-Ge ve yüksek teknoloji yatırımları yapmaları ise fikri mülkiyet koruması ile yakında ilgilidir. Beşeri sermayenin niteliğinin artması ve üretimde BİT teknolojileri olarak ifade edilen yüksek teknolojilerin kullanılması ise aslında yenilikçi firmaların pazara girişinin bir sonucudur.

Tablo 5. Bazı OECD Ve Seçili Ülkelerde Uzun Dönem Ortalama Büyüme Verileri Ve Büyümenin Kaynakları (%)

	GSYH'nin büyümesi 1990-2014	İşgücü miktarının katkısı	İşgücü niteliğinin katkısı	BİT dışı sermayenin katkısı	BİT sermayesinin katkısı	TFV katkısı
ABD	2,4	0,4	0,2	0,6	0,6	0,6
Japonya	1,1	-0,4	0,2	0,6	0,3	0,4
Fransa	1,5	0,1	0,3	0,8	0,3	0,1
Danimarka	1,4	0,0	0,2	0,5	0,9	-0,1
İsveç	2,0	0,1	0,1	0,8	0,7	0,2
G.Kore	5,1	0,3	0,4	1,8	0,6	2,0
Kanada	2,3	0,6	0,3	1,0	0,7	-0,3
Almanya	1,5	-0,2	0,1	0,4	0,4	0,9
Finlandiya	1,6	-0,3	0,2	0,3	0,8	0,5
Singapur	6,0	1,4	0,4	2,5	0,7	1,0
İngiltere	1,9	0,2	0,4	0,8	0,6	0,0
Avusturya	3,0	0,8	0,2	1,4	0,8	-0,1
Rusya	1,7	0,1	0,4	-1,0	0,9	1,3
İtalya	0,7	0,0	0,1	0,5	0,2	-0,2
Macaristan	0,8	-0,8	0,3	0,8	1,2	-0,6
Çin	6,9	0,7	0,1	4,8	1,1	0,2
Brezilya	2,5	0,6	0,1	1,4	0,8	-0,3
Arjantin	2,9	0,6	0,1	1,6	0,3	0,4
Polonya	3,0	-0,2	0,1	1,0	0,6	1,5
Türkiye	4,0	0,6	0,1	4,2	0,3	-1,2
Bulgaristan	2,0	-0,7	0,3	2,7	1,4	-2,3

Romanya	0,9	-1,2	0,2	0,0	0,5	1,3
Yunanistan	0,9	-0,1	0,5	1,1	0,6	-1,3

Kaynak: The Conference Board (2015) verilerinden düzenlenmiştir.

Bu iki etkinin büyüme üzerinde yaratacağı pozitif etki ise iki kanaldan gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki BİT'in sermaye birikimine olan katkısıdır. İkincisi ise TFV'ne olan katkısıdır. BİT ve artan teknolojik gelişme düzeyi gerek bu teknolojileri üreten, gerekse kullanan sektörlerde yatırım artışlarına yol açarak sermaye birikimine katkıda bulunmakta ayrıca fiziki ve beşeri sermayenin verimliliğini artırarak TFV'ni yükseltmektedir (Yapraklı ve Sağlam 2010: 576).

Dolayısıyla Türkiye'nin ilerleyen yıllarda daha yüksek büyüme oranlarını yakalayabilmesi için ya daha fazla sermaye stoku-emek girdisi artışı sağlaması gerekmekte ya da büyüme hızını azaltan toplam faktör verimliliğini ve teknolojik içerikli yatırımları artırması veya teknoloji içeriği yüksek doğrudan yabancı yatırımları ülkeye çekebilmesi gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmek için de fikri mülkiyet hakları korumasında ilerleme sağlaması önem arz etmektedir. Çünkü FMH koruması faktör verimliliği artışının önemli bir kaynağı olan, Ar-Ge ve teknoloji yatırımlarının Türkiye'ye çekilmesi ve artmasında önemli bir etkidir.

4.2. Yüksek Teknoloji Yaratmaya ve İhracata Etkisi

Fikri mülkiyet hakları koruması, bir ülkenin yüksek teknoloji yaratma yeteneğini ve bunu sonucu olarak ihracatı iki kanaldan etkilemektedir. Bunlardan ilki Ar-Ge faaliyetlerini teşvik vasıtasıdır. Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerine verilen önem ülkelerin dış ticaretini ve rekabet gücünü etkilemektedir. Bir ülkenin ihracatının teknoloji yoğun ürün ağırlıklı olması o ülkenin teknoloji üretiminde ne kadar ileride olduğunun temel bir göstergesidir (Demirli 2014:109). Ar-Ge yatırımları literatürde teknolojik yenilik için bir girdi olarak kabul edilmektedir. Ülkelerin ileri düzey teknoloji yaratma yetkinlikleri ise uzun dönemli bilimsel Ar-Ge'ye dayalı olarak yeni teknolojilerin, ürünlerin ve üretim süreçlerinin geliştirilmesini sağlayan yetkinliklerdir (Ekmekçi ve Ansal 2009: 40). Ar-Ge yatırımları yenilikçi bilgi yaratmada önemli bir unsurdur ve bu yatırımlar ile fikri mülkiyet hakları koruması arasında pozitif bir ilişki vardır. AR-GE yatırımları teknolojik yenilik için bir girdi iken, fikri mülkiyet koruması, bu süreçte ortaya çıkan teknolojik yenilik faaliyetlerinin korunmasını ve devamlılığını garanti etmektedir. Dolayısıyla fikri mülkiyet haklarının koruma derecesi Ar-Ge faaliyetlerinin sürdürülebilir olmasında önemli bir etkidir. Ülkelerin yeni teknoloji yaratma yeteneklerinin önemli göstergelerinde biri ise GSYH içindeki Ar-Ge harcamalarıdır

(Parlak yıldız ve Güvel 2015: 34). Bu çerçevede Tablo-1'e bakıldığında Türkiye'nin rakip olduğu ülkeler ile arasında Ar-Ge harcamaları açısından fark olduğu görülmektedir. Bu farkın kapatılması için Türkiye'nin Ar-Ge yatırımlarına daha fazla kaynak ayırması, kamu kesimi tarafından sağlanmakta olan teşviklerin, özellikle yenilikçilik potansiyeli yüksek firmaların teşvik edilmesi için kullanılması ve Ar-Ge yoğunluğu yüksek yabancı yatırımları ülkeye çekecek fikri mülkiyet hakları gibi kurumsal düzenlemelerde ilerleme göstermesi önemli bir çözüm olacaktır.

Tablo 6. Türkiye'de Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Sektörel Dağılımı
(Net Giriş, Milyon \$)

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tarım ve Bahççılık	9	7	6	17	43	47	79	32	41	48
Madencilik	3	15	122	351	144	331	225	128	199	215
İmalat sanayi	207	554	1,866	4,287	4,182	1,688	990	3,234	4,652	2,166
Elektrik, gaz, su	0	17	122	572	1,032	2,160	2,016	4,456	758	2,105
İnşaat	0	85	344	259	713	405	354	210	1,415	184
Toplam Hizmet	763	7,512	14,803	13,635	10,447	1,998	2,878	6,098	3,523	5,137
Emlak alım satım	0	1,841	2,922	2,926	2,937	1,782	2,494	2,013	2,636	3,049
Toplam	982	10,031	20,185	22,047	19,504	8,411	9,036	16,171	13,224	12,905
Teknoloji içeriği yüksek yatırımlar*	-	243	731	2,154	800	879	297	88	1,088	686

Kaynak: oecd.stat.org (2016).

*Teknoloji içeren yatırımlar olarak: ilaç ve tıbbi kimyasal ürünler, bilgisayar, televizyon radyo ve diğer iletişim araçları, tıbbi hassas ve optik aletler, motor aksamaları, uçak ve uzay araçları alınmıştır.

İkinci etkileme mekanizması ise doğrudan yabancı yatırımların teşviki biçiminde gerçekleşmektedir. Sınırlı teknolojik yetkinliğe sahip ülkeler için üst düzey teknoloji bilgisinin transferi, ulusal teknolojik yetkinliklerin artırılması için kritik önem taşımaktadır. Bu sebepten, doğrudan yabancı sermayeli yatırımların niceliksel artışlarının bir sonucu olarak görülen teknoloji ve bilgi transferinden faydalanabilmek amacıyla, ülkelerin daha fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekmeyi hedeflemeleri ve bunu sağlayabilmek için de ulusal yatırım ortamını iyileştirilmeleri önem arz etmektedir (Ekmekçi ve Ansal 2009: 38). Fikri mülkiyet korumasının önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır, ancak daha önceki bölümlerde değinildiği üzere yatırım yapacak firmanın, fikri mülkiyet koruma

derecesini dikkate alması mülkiyet haklarıyla korunması gereken, bilgi gibi maddi olmayan üretim faktörlerine sahip olmasıyla ya da yapacağı yatırımların teknoloji niteliği ile yakından alakalıdır. Dolayısıyla fikri mülkiyet korumasının nispeten daha güvenilir olduğu ülkelerde yapılan doğrudan yatırımlar, daha çok teknolojik içeriği yüksek yatırımlardır.

Türkiye'nin bu noktada da ilerleme kaydetmesi ve özellikle yüksek teknoloji içeren yatırımları ülkeye çekmesi gerekmektedir. Tablo-6'da Türkiye'nin çekmiş olduğu dorudan yabancı yatırım miktarlarına bakıldığında 2005 yılında 10 milyar dolar seviyesinde iken 2006, 20,1 milyar dolara, 2007'de ise 22 milyar dolara çıktığı ve 2008 yılından sonra doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu azalma trendi teknoloji niteliği yüksek yatırımları da etkilemiştir. Nitekim yatırımların sektörel dağılımına bakıldığında birkaç yıl hariç yatırımların ağırlıklı olarak ticaret, otel ve restoran, taşımacılık, finansal danışmanlık ve gayrimenkul danışmanlığı içeren toplam hizmet sektöründe yoğunlaştığı, teknoloji içeriği yüksek yatırımların ise toplam içindeki payının zaman içinde azaldığı görülmektedir. Bunun yansıması Tablo-4'de de görülmektedir. Tabloya bakıldığında Türkiye'nin ekonomik büyümesinin kaynaklarından biri olan; donanım, iletişim, yazılım ve teknik bilgiyi içeren sermayenin katkısının da 2007 yılından itibaren benzer biçimde hızla azaldığı görülmektedir.

Ayrıca yüksek teknoloji içeren ürünlerin üretilmesi ve ihracatının katma değer yaratma kapasitesi daha yüksek olmaktadır. Bunun için katma değeri yüksek doğrudan yabancı yatırımların çekilmesi önemlidir. Ancak bu tek başına yeterli değildir, yabancı yatırımlarla gelen bilgi ve teknolojinin yayılması yerel firmaların teknoloji kapasitelerini geliştirmeleri de bu noktada önem taşımaktadır. Söz konusu yatırımların eksikliği katma değeri yüksek teknoloji ürünleri ihracatı performansında artışı etkilemektedir. Tablo-3'de Türkiye'nin yüksek teknoloji ürünleri ihracatının toplam ihracat içindeki payının rakip olduğu diğer ülkelerin gerisinde kaldığı görülmektedir. Tablonun tersine çevrilmesi, Türkiye'nin G-20 ülkeleri içinde daha yukarı bir pozisyonda yer alması için, Ar-Ge yatırımlarına ağırlık vermesi ve teknoloji yoğun yabancı yatırımları ülkeye çekmesi gerekmektedir. Bunun için de fikri mülkiyet hakları gibi bazı kurumsal düzenlemelerin iyileştirilmesi ve buna ilişkin kamu politikalarının uygulanması uzun dönemli sürdürülebilir, istikrarlı bir büyüme için şarttır.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Küreselleşme ile birlikte artan rekabet, sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi ülkeler için temel amaç haline getirmiştir. Bunun

geçekleştirilmesi için üretim faktörlerinin artan oranda kullanılması tek başına yeterli olmamakta üretim faktörlerinin verimliliklerinin de artıyor olması gerekmektedir. Teknolojik yenilik üretim faktörlerinin verimliliğini artmasını sağlayan önemli bir unsurdur. Ar-Ge faaliyetleri ise teknolojik yeniliğin temel girdisi ve ülkelerin teknoloji yaratma yeteneklerinin de bir göstergesidir. Dolayısıyla hem lokal hem de uluslararası Ar-Ge yatırımlarının artıyor olması, ülkelerin teknoloji yetkinliklerini artırarak yeni üretim süreçlerinin oluşturulması ile toplam faktör verimliliğini artırarak, sermaye stokunun niteliğini geliştirerek ekonomik büyüme üzerinde etki etmektedir. Ayrıca daha yüksek katma değer sağlayan yüksek teknoloji ürünlerin üretilmesi ve ihracatını teşvik ederek uluslararası ticarete rekabet avantajı ve üstünlük sağlamaktadır.

FMH korumasının etkisi ise bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çünkü FMH koruması, teknolojik yeniliği teşvik ederek bilgi ekonomilerinin yaygınlaşmasını sağlayarak ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etki yaratmaktadır. Bu etki dolaylı olarak Ar-Ge faaliyetlerinin geliştirilmesi, teknoloji içeriği yüksek doğrudan yabancı sermaye yatırımları vasıtasıyla teknoloji transferi ve teknoloji edinimi gibi çeşitli biçimlerde gerçekleşmektedir. FMH tüm bu süreci koruma altına alan, ulusal ve uluslararası yatırımları cesaretlendiren kurumsal bir korumadır.

FMH koruması açısından Türkiye'nin uluslararası konumu olumlu ancak yeterli değildir. Fikri mülkiyet hakları indeksi 2015 sıralamasında Türkiye, 129 ülke içinde 58 sırada yer alarak birçok ülkenin ilerisinde lakin rekabet ettiği ülkelerin gerisinde kalmaktadır. Bunun Türkiye'nin ekonomik performansına da etkisi olmaktadır. Türkiye yüksek ekonomik büyüme oranı ile rekabet ettiği ülkelerin ilerisindedir. Lakin bu eğilimin uzun vadede sürdürülebilir olmasında bazı güçlükler vardır. Türkiye'nin ekonomik büyümesinin temel dinamiğini üretim faktörlerinin niceliksel artışı oluşturmaktadır. Ar-Ge yatırımlarına ayrılan payın düşüklüğü, teknoloji içeriği yüksek sermayenin ve beşeri sermayenin niteliksel katkısının düşük olmasına neden olmaktadır. Daha da önemlisi toplam faktör verimliliğinin büyüme hızı üzerindeki etkisi negatiftir. Benzer bir durum teknoloji içeriği yüksek ürünlerin toplam ihracat içindeki payında da görülmektedir.

Türkiye daha yüksek ve sürdürülebilir bir büyüme potansiyeline sahiptir. Bu potansiyelin gerçekleştirilebilmesi ve ekonomik olarak küresel güçlerle rekabet edebilecek bir konumda yer alması için, sürecin sacayaklarından biri olan hukuki fiziki ve fikri mülkiyet haklarında daha yüksek bir seviyeye ulaşması ve bunun için gerekli kurumsal ve ekonomik reformları gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Adams, Samuel (2010). “Intellectual Property Rights, Investment Climate and FDI in Developing Countries”. *International Business Research* 3 (3): 201-209.
- Carvalho N. Pires (2000). *The Trips Regime of Patent Rights*. 3th edition, Netherlands: Kluwer Law International.
- Chin, C. Judith ve Grossman, M. Gene (1988). *Intellectual Property Rights and North-South Trade*. NBER Working Paper Series No.2769: 1-27.
- Coe, T. David, Helpman, Elhanan (1995). “International R&D Spillovers”. *European Economic Review* 39: 859-887.
- Coe, T. David, Helpman, Elhanan ve Hoffmaister, W. Alexander (1997). “North-South RveD Spillovers”. *Economic Journal* 107: 134-49.
- Correa, M. Carlos (2000). *Intellectual Property Rights, the WTO and Developing Countries, TRIPS Agreement and Policy Options*. 2nd. Edition, London: Zed Boks and Third World Network.
- Çakmak, Erol ve Gümüş, Sevda (2005). “Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Ekonometrik Bir Analiz (1960 - 2002)”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 60(1): 59-72.
- Deardorff, V. Alan (1992). “Welfare Effects of Global Patent Protection”. *Economica* 59(233): 35-51.
- Demirli, Yunus (2014). “Türkiye’de Teknoparklara Yönelik Teővikler ve Teknoparkların Bilim ve Teknoloji Kapasitesinin Geliőimine Katkısı”. *Maliye Dergisi* 166: 95-114
- Dinopoulos, Elias, Güngöraydınođlu, Ali ve Syropoulos, Constantinos (2005). *Patent Protection and Global Schumpeterian Growth*. Globalization: Prospects and Problems. Florida: Florida University (28 – 30 January 2005).
- Ekmekçi, Umut ve Ansal, Hacer (2009). “Teknolojik Yetkinliklerin Doğrudan Yabancı Yatırımlardan Bilgi Transferine Etkileri”. *İTÜ Mühendislik Dergisi* 8(4): 37-48.
- Falvey Rod, Foster, Neil ve Greenaway, David (2006). “Intellectual Property Rights and Economic Growth”. *Review of Development Economics* 10(4): 700–719.

- Ferrantino, J. Michael (1993). "The Effect of Intellectual Property Rights on International Trade and Investment". *Weltwirtschaftliches Archiv* 129: 300-331.
- Gaisford, D. James ve Richardson, R. Stephen (2000). *The TRIPS Disagreement: Should GATT Traditions Have Been Abandoned?*. Working Papers No 2000-10, University Of Calgary.
- Ginarte, C. Juan ve Park, G., Walter (1997). "Determinants of Patent Rights: A Cross National Study". *Research Policy* 26: 283-301.
- Gould, M. David ve William, C. Gruben (1996). "The Role of Intellectual Property Rights in Economic Growth". *Journal of Development Economics* 48: 323-350
- Grossman, M. Gene. ve Helpman, Elhanan (1991). *Innovation and Growth in the Global Economy*. Massachusetts: MIT Press.
- Helpman, Elhanan (1993). "Innovation, Imitation, and Intellectual Property Rights". *Journal of The Econometric Society* 6(16): 1247-1280.
- Javorcik, B. Smarzynska (2004). "The Composition of Foreign Direct Investment and Protection of Intellectual Property Rights: Evidence from Transition Economies". *European Economic Review* 48: 39-62.
- Mansfield, Edwin (1994). *Intellectual Property Protection, Foreign Direct Investment, and Technology Transfer*. IFC Discussion Paper 19, Washington DC: The World Bank and International Finance Corporation.
- Mansfield, Edwin (1995). *Intellectual Property Protection, Direct Investment, and Technology Transfer: Germany, Japan, and the United States*. International Finance Corporation Discussion Paper 27: 1-32.
- Maskus, E. Keith ve Penunbarti, Mohan. (1995). "How Trade Related are Intellectual Property Rights". *Journal of International Economics* 39(3-4): 227-248.
- Maskus, E. Keith (1998a). "The Role of Intellectual Property Rights in Encouraging Foreign Direct Investment and Technology Transfer". *Duke Journal of Comparative ve International Law* 9: 109-162.

- Maskus, E. Keith (1998b). *Price Effects and Competition Aspects of Intellectual Property Rights in Developing Countries*. Background paper for World Bank, *World Development Report 1998/99*.
- Maskus, E. Keith (2000). “*Intellectual Property Rights in The Global Economy*”. Washington D.C.: Institute for International Economics.
- Maskus, E. Keith (2005). *Strengthening Intellectual Property Rights in Lebanon*. (ed: Carsten Fink, Keith E. Maskus). Intellectual Property and Development: Lessons from Recent Economic Research. Washington: World Bank.
- Mayer, Joerg (2001). *Technology Diffusion, Human Capital and Economic Growth in Developing Countries*. Discussion Papers. No.154, Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.
- Moschini, G. Carlo (2003). *Intellectual Property Rights and the World Trade Organization: Retrospect and Prospects*. Center for Agricultural and Rural Development, Working Paper 03-WP 334.
- McCalman, Phillip (2005). “Who Enjoys TRIPs Abroad? An Empirical Analysis of Intellectual Property Rights in the Uruguay Round”. *The Canadian Journal of Economics* 38(2): 574-603.
- Mondal, Debasis ve Gupta, R. Manash (2008). “Intellectual Property Rights Protection and Unemployment in a North South Model: A Theoretical Analysis”. *Economic Modelling* 25: 463-484.
- OECD (2010). *OECD Factbook 2010: Economic, Environmental and Social Statistics*. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2011). *OECD Factbook 2011-2012, Economic, Environmental and Social Statistics*. Paris: OECD Publishing.
- Park, G. Walter ve Ginarte, C. Juan (1997). “Intellectual Property Rights and Economic Growth”. *Contemporary Economic Policy* 15: 51-61.
- Parlakıyıldız, M. Fatma ve Güven, E. Alper (2015). “Fikri Mülkiyet Hakları ve Bu Hakları Korumanın Ekonomik Önemi”. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 8(4): 29-39.
- Phillips, W. Peter, ve Khachatourians, G. George (2005). “Political and Economic Consequences”. *Transgenic Plants and Crops*. Ed.

- G.G.Khachatourians, A.McHuguen, R.Scorza, W.Nip,Y.H. Hui, New York. 263-281.
- PRA (2007-2015). *International Property Rights Index (IPRI)*. Washington: Property Rights Alliance.
- Rapp, Richard ve Rozek, P. Richard (1990). “Benefits and Costs of Intellectual Property Protection in Developing Countries”. *Journal of World Trade* 24(5): 75-102.
- Rivera-Batiz, A. Luis ve Romer, M. Paul (1991). “International Trade with Endogenous Technological Change”. *European Economic Review* 35: 971–1004.
- Romer, M. Paul (1990). “Endogenous Growth and Technical Change”. *Journal of Political Economy* 99: 807–27.
- Sarı, Yaşar (2006). “Bilgi Ekonomisinin Maliyetler Üzerine Etkisinin Teorik Analizi”. *Bilgi Teknolojileri IV ve Akademik Bilişim 2006 Konferansı*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi 09-11 Şubat 2006, Bildiriler Kitabı: 83-88.
- Saygılı, Şeref ve Cihan Cengiz (2008). *Türkiye Ekonomisinin Büyüme Dinamikleri: 1987-2007 Döneminde Büyümenin Kaynakları, Temel Sorunlar ve Potansiyel Büyüme Oranı*. İstanbul: TÜSİAD.
- Söylemez, S. Alev (2001). *Yeni Ekonomi*. İstanbul: Boyut Yayın.
- Smith, J. Pamela (1999). “Are Weak Patent Rights a Barrier to U.S Exports?”. *Journal of International Economics* 48: 151-177.
- Taban, Sami ve Kar, Muhsin (2006). “Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Nedensellik Analizi, 1969-2001”. *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi* 6(1): 159-181.
- Thompson, A. Mark ve Rushing, W. Francis (1996). “An Empirical Analysis of the Impact of Patent Protection on Economic Growth”. *Journal of Economic Development* 21(2): 61-77.
- WIPO (2008). *WIPO Intellectual Property Handbook*. Geneva: WIPO Publication. No. 489.
- WIPO (2009). “Understanding Industrial Property”. World Intellectual Property Organization ebook.
(http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/895/wipo_pub_895.pdf. 20 Mayıs 2015de erişildi)

- Watal, Jayashree (1996). "Introducing Product Patents in the Indian Pharmaceutical Sector: Implications for Prices and Welfare". *World Competition* 20: 5-21.
- Wood, Adrian (1995). *North-South Trade, Employment and Inequality: Changing Fortunes in a Skill-Driven World*. U.S.A: Oxford University Press.
- Worldbank, "World Development Indicators (2016)".
(<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2vetype=metadataveseries=GB.XPD.RSDV.GD.ZS#> mayıs 2015 da erişildi)
- Yapraklı, Sevda ve Sağlam, Tuncay (2010). "Türkiye'de Bilgi İletişim Teknolojileri ve Ekonomik Büyüme: Ekonometrik Bir Analiz (1980-2008)". *Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review* 10(2): 575-596.
- The Conference Board (2015). "The Conference Board Total Economy Database September 2015". <http://www.conference-board.org/data/economydatabase/> haziran 2015 de erişildi)
- <http://stats.oecd.org/> (2016). "Foreign Direct Investment FDI flows by industry".

